

 МАУП	ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ» НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ІМ.КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА ВЕЛИКОГО Кафедра: <u>конституційного права, історії та теорії держави і права</u>
Затверджую: Директор навчального підрозділу <hr/> (підпис) А. М. Кислий <hr/> (П.І.Б.) “ ____ ” _____ 2019 р.	Схвалено на засіданні кафедри конституційного права, історії та теорії держави і права <hr/> (назва кафедри) Протокол № 1 від 29.08. 2019 р. Завідувач кафедри <hr/> _____ (підпис) А. М. Подоляка <hr/> (П. І. Б.)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ « КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

Статус дисципліни: **обов'язкова дисципліна професійної підготовки**

Освітньо-професійна програма: **Право, Правоохоронна діяльність, Міжнародне право**

Для напрямку: **08 «Право»; 26 «Цивільна безпека», 29 «Міжнародні відносини»**

Спеціальність: **081«Право»; 262 «Правоохоронна діяльність», 292 «Міжнародне право»**

Спеціалізація: **Адвокатська діяльність, Безпека діяльності організацій та установ, Цивільне право та право інтелектуальної власності, _____**

Форма навчання: **денна; Курс: 2 (бакалавр); Семестр 1**

Обсяг в кредитах ЄКТС/ Всього годин **4/120** за навчальним планом від 24.01.2018 р.

- лекції (Л) **30**
- семінарські заняття (СЗ) **30**
- практичні заняття (ПЗ)
- індивідуально-консультативна робота (ІКР)
- самостійна робота студентів (СРС) **60**

Робоча програма навчальної дисципліни складена на основі навчальної програми дисципліни «Конституційне право України» доцента кафедри Талаха А. М. (перезатверджена на засіданні кафедри конституційного права, історії та теорії держави і права протокол № 1 від 29 серпня 2019 року).

Розробник (-и) робочої програми навчальної дисципліни: **Талах А. М.**

II. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна “Конституційне право України” є нормативною дисципліною при підготовці фахівців за спеціальністю “Правознавство”. Сучасне конституційне право – це галузь права, яка закріплює основні засади демократії, правовий статус особи та організацію державної влади і місцевого самоврядування.

В умовах становлення України як демократичної, правової, соціальної держави вивчення цієї дисципліни має особливе значення та дає студентам широкий діапазон світоглядних уявлень із найбільш важливих політико-правових проблем розвитку нашої держави: 1) становлення конституціоналізму в Україні на демократичних засадах; 2) забезпечення прав людини та громадянина; 3) реалізація народовладдя; 4) формування дієздатних структур громадянського суспільства.

Вказані в навчальній програмі питання об’єднанні в окремі модульні завдання. Такий підхід дозволяє більш глибоко вивчити та зрозуміти основні проблеми конституційного права в сучасних умовах, особливо з огляду на їх вивчення через призму правових позицій Конституційного Суду України з відповідних питань, а також практики застосування в Україні ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів та рішень Європейського суду з прав людини.

На вивчення конституційного права України виділяється 120 годин, з них 30 години лекційні, 30 годин – практичні заняття, 60 годин – для самостійної роботи. На практичні заняття винесено найбільш важливі й складні теми, решта тем передбачають самостійне опрацювання. Це пояснюється тим, що студенти вже ознайомились із базовими поняттями та положеннями зазначених тем під час вивчення близького за змістом матеріалу споріднених дисциплін.

Такий підхід дозволяє глибше зрозуміти та засвоїти основні проблеми конституційного права в сучасних умовах, а надто з огляду їх вивчення крізь призму правових позицій Конституційного Суду України з відповідних питань, а також практики застосування в Україні ратифікованих Верховною Радою України міжнародних договорів та рішень Європейського суду з прав людини.

Актуальність навчальної дисципліни визначається тим, що конституційне право є провідною галуззю права національної системи права України, норми якої покликані охороняти права і свободи людини і громадянина. З цією метою вони засновують відповідний і суспільний устрій, який охоплюється категорією “конституційний лад України”. Норми конституційного права визначають баланс співвідносин влади та свободи і, у зв’язку з цим, регулюють найбільш принципово важливі, суспільні відносини, які пов’язані з організацією основ конституційного ладу, взаємовідносинами між особою та державою, унітарним устроєм України, порядком формування і функціонування системи органів державної влади і місцевого самоврядування.

Водночас конституційне право України є однією з галузевих теоретико-правових наук. Як галузева юридична наука конституційне право вивчає норми і конституційно-правові інститути, суспільні відносини, врегульовані ними, практику реалізації норм і інститутів конституційного права, аналізує закономірності їхнього розвитку тощо. З цією метою наука покликана визначати закономірності розвитку конституційного права, формулювати практичні поради з метою вдосконалення його системності та практики.

Конституційне право України є нормативною дисципліною, яка відноситься до блоку фундаментальних та професійно-орієнтованих навчальних дисциплін. Названа дисципліна передбачає опанування методології дослідження сутності і змісту конституційно-правових явищ в цілому і, зокрема, основ теорії конституції, конституційно-правового положення людини і громадянина, конституційно-правового регулювання територіальної організації держави, конституційно-правової основи організації і здійснення державної влади та організації і діяльності органів місцевого самоврядування.

Конституційне право, як і будь-яка інша галузь, складається із норм, принципів та інститутів. Джерелами конституційного права є: природне право і позитивне право. Джерела позитивного конституційного права систематизується за їх юридичною силою. До них відносяться: Конституція України, закони України, інші акти нормативного характеру, що містять конституційно-правові норми і приймаються Верховною Радою України або шляхом всеукраїнського

референдуму; нормативні акти Президента України, що містять конституційно-правові норми; нормативні акти Кабінету Міністрів України, що містять конституційно-правові норми; Рішення Конституційного Суду України, в яких дається офіційне тлумачення Конституції та законів України; міжнародні договори, згоди на обов'язковість яких надано Верховною Радою України; акти органів місцевого самоврядування.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є:

- Конституція України та її розвиток;
- конституційний лад і його закріплення в Конституції України.
- основи правового статусу людини і громадянина, громадянство України, правове становище іноземців та осіб без громадянства, правовий статус біженців;
- конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина;
- народне волевиявлення;
- конституційна система органів державної влади;
- конституційно-правовий статус Верховної Ради України;
- конституційно-правовий статус Президента України;
- конституційно-правовий статус органів виконавчої влади в Україні;
- конституційні засади судової влади та прокуратури в Україні;
- територіальний устрій України;
- конституційні засади місцевого самоврядування.

Дана навчальна дисципліна є *нормативною* і вивчається у третьому навчальному семестрі студентами другого курсу з підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» за напрямом «Право», «Правоохоронна діяльність», «Міжнародне право» упродовж семестру.

Формами проведення занять є такі: лекції, семінарські заняття, самостійна та індивідуальна робота. Підсумковим контролем вивчення навчальної дисципліни є екзамен.

Дана дисципліна тісно взаємопов'язана з такими навчальними дисциплінами: теорія держави і права, конституційне право зарубіжних країн, державне будівництво та місцеве самоврядування, правові системи сучасності тощо.

Розподіл навчального часу для студентів денної форми навчання визначається тематичним планом з даної дисципліни, який затверджується на засіданні кафедри.

При вивченні змісту навчальної дисципліни студенти повинні в обов'язковому порядку знайомитись із змістом програми навчальної дисципліни та робочої програми з навчальної дисципліни. При вивченні згаданих документів студент повинен звернути увагу на розподіл часу по темам та форми занять з них. Особливу увагу рекомендується звернути студенту на тематику та обсяг виконання завдань, рекомендованих для самостійної роботи.

Також студентам необхідно ознайомитися з особливостями індивідуальної роботи та чітко запам'ятати, що вона включає в себе консультації для студентів з методики складання таблиць, схем, логічних ланцюжків; характеристику методики написання контрольних, самостійних робіт, рефератів, доповідей та наукових робіт; підготовку з питань до модульного контролю, заліку та іспиту; роботу з студентами, які потребують навчальної допомоги з окремих тем тощо.

Метою вивчення дисципліни є надання знань, умінь, здатностей:

а) *науково-юридична*: закласти та сформувати у студентів знання з провідної галузі національного права України, її норм та інститутів, а також дати чітке уявлення щодо їх органічних зв'язків з окремими галузями права;

б) *загальноосвітня*: вивчення історичних передумов конституційного процесу в Україні та впливу конституційного права України на всі галузі права та міжгалузеві зв'язки, вплив на державотворчі процеси в Україні;

в) *виховна*: сприяти формуванню патріотизму, громадсько-політичної та правової культури майбутнього юриста.

Завдання вивчення дисципліни полягає у набутті студентами знань, умінь і здатностей (компетенції) ефективно реалізовувати набуті теоретичні знання на практиці. Завданням вивчення дисципліни є також детальне вивчення Конституції України, конституційних законів та інших нормативно-правових актів, що являються джерелами галузі конституційного права України.

Статус дисципліни: обов'язкова дисциплін професійної підготовки.

Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі освітньо-професійної програми підготовки фахівців за відповідним ступенем вищої освіти. Дисципліна «Конституційне право» належить до обов'язкової дисципліни професійної підготовки за ступенем вищої освіти «Бакалавр», для напряму: 08 «Право»; 26 «Цивільна безпека»; 29 «Міжнародні відносини» спеціальності: 081 «Право»; 262 «Правоохоронна діяльність»; «Міжнародне право» спеціалізації: Адвокатська діяльність, Безпека діяльності організацій та установ, Цивільне, право та право інтелектуальної власності.

Вивчення дисципліни «Конституційне право України» передбачає досягнення такого кваліфікаційного рівня підготовки випускників, при якому вони повинні бути здатними до вирішення професійних задач діяльності, пов'язаних з ефективністю забезпеченням прав і свобод людини і громадянина під час роботи та мати такі основні загальнокультурні та професійні компетенції з конституційного права:

загальнокультурні компетенції:

- здатність до ефективного використання положень нормативно-правових документів в своїй діяльності;
- володіння основними конституційно-правовими поняттями і категоріями;

професійні компетенції:

в практичній юридичній діяльності:

- використовувати знання з конституційного права України в юридичній практиці;
- відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права;
- в межах допустимого давати аналіз і тлумачення норм конституційного права;

в організаційно-управлінській діяльності:

- обґрунтовувати конституційність і доцільність правових рішень;
- використовувати конституційно-правові процедури захисту прав і свобод людини.

III. Очікувані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- предмет конституційного права України;
- основні і допоміжні методи дослідження конституційного права України;
- історичний досвід конституційного будівництва, основи теорії Конституції;
- характеристики загальних засад конституційного ладу України;
- конституційну регламентацію прав, свобод та обов'язків людини і громадянина;
- характеристики конституційно-правового регулювання виборів та референдуму;
- конституційні положення організації та функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні;
- конституційно-правові основи територіального устрою України;
- конституційно-правові основи місцевого самоврядування в Україні;

вміти :

- володіти конституційно-правовими поняттями і категоріями;
- використовувати знання з конституційного права України в юридичній практиці;
- відслідковувати зв'язки норм конституційного права з нормами інших галузей права;
- в межах допустимого давати аналіз і тлумачення норм конституційного права;
- використовувати конституційно-правові процедури захисту прав і свобод людини і громадянина;
- обґрунтовувати конституційність і доцільність правових рішень.

IV. Критерії оцінювання результатів навчання

Під час вивчення дисципліни застосовується поточний, модульний та підсумковий контроль.

Поточний контроль проводиться для оцінювання рівня навчальних досягнень під час семінарських, практичних занять та якості виконання індивідуальної і самостійної роботи та передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого модуля навчальної дисципліни.

Поточний контроль – проведення семінарських занять, відпрацювання академічних заборгованостей.

Поточний контроль під час проведення семінарських занять передбачає перевірку рівня засвоєння знань, умінь і навичок студентом з кожного окремого навчального (змістового) модуля навчальної дисципліни та їх корекцію. Прозорість оцінювання рівня знань студентів забезпечується чіткими критеріями.

Модульний контроль – визначає якість виконаної студентом навчальної роботи з певного навчального (змістового) модуля та оцінюється за сукупними підсумками поточної успішності, включаючи виконану індивідуальну, самостійну та модульну контрольну роботу.

Підсумковий контроль – виставляється як сума балів з усіх модулів навчальної дисципліни та обраховується, як правило, як середнє арифметичне складових модулів.

По закінченню вивчення навчальної дисципліни студент складає семестровий **екзамен**.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЕСТ8	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73		задовільно	
60-63	E		
35-59	PX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	P	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

V. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування студентами результатів вивчення дисципліни «Конституційне право України» є:

- усний виступ;
- виконання письмового завдання;
- тестування;
- есе, дайджест;
- реферат;
- складання словника основних термінів, що визначені програмою курсу;
- ведення опорного конспекту лекцій;
- письмова контрольна робота;
- інші види навчально-наукової роботи (участь у гуртках, наукових конференціях тощо);
- підсумкова модульна робота.

VI. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Курс II Семестр III Обсяг в кредитах ЄКТС/Всього годин 4/ 120 Назва теми	Кількість годин, з них:						Примітка
		Лекції (Л)	Семіні зан. (СЗ)	Пр., лаб. зан. (ПЗ, ЛЗ)	Інд-конс. роб. (ІКР)	Сам. роб. студ. (СРС)	Форма Контролю	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. Конституційне право України та його правова основа. Конституційний лад України								
1.	Конституційне право України – провідна галузь національного права України	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
2.	Конституція України та її розвиток	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
3.	Конституційний лад і його закріплення в Конституції України	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II. Основи правового статусу особи в Україні. Народне волевиявлення								
4.	Основи правового статусу людини і громадянина. Громадянство України. Правове становище іноземців та осіб без громадянства. Правовий статус біженців	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
5.	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
6.	Народне волевиявлення. Конституційні засади виборчої системи та виборчого права в Україні	2	2			4	У, ПК, Т,СР,КР	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III. Поняття органів державної влади. Глава держави та парламент України								
7.	Конституційна система органів державної влади	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
8.	Конституційно-правовий статус Верховної Ради України	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
9.	Президент України	2	2			4	У, ПК, Т,СР	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV. Органи виконавчої та судової влади в Україні								
10.	Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади	4	4			6	У, ПК, Т,СР	
11.	Конституційні засади судової влади в Україні. Конституційний Суд України. Прокуратура України	4	4			6	У, ПК, Т,СР	
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V. Територіальний устрій держави та місцеве самоврядування в Україні								
12.	Територіальний устрій України	2	2			6	У, ПК,	

							Т,СР	
13.	Конституційні засади місцевого самоврядування	2	2			6	У, ПК, Т,СР,КР	
		30	30			60		
	ВСЬОГО	120год.						
	Форма контролю	екзамен						

Форми контролю:

Усне опитування – У

Тестування – Т

Перевірка конспектів – ПК

Перевірка завдань для самостійної роботи – СР

Контрольні роботи – КР

6.1. Плани лекцій

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПРАВОВА ОСНОВА. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД УКРАЇНИ

ТЕМА 1. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО – ПРОВІДНА ГАЛУЗЬ НАЦІОНАЛЬНОГО ПРАВА

Поняття і предмет галузі конституційного права. Співвідношення термінів “конституційне право” і “державне право”. Місце та роль конституційного права в системі права України.

Система галузі конституційного права. Поняття та види конституційно-правових інститутів. Конституційно-правові норми: поняття, ознаки, види та структура. Специфіка конституційно-правових норм.

Джерела галузі конституційного права України. Види джерел та їх юридична природа. Місце Конституції України та конституційних законів у системі джерел галузі конституційного права.

Поняття та види конституційно-правових відносин. Суб’єкти та об’єкти конституційно-правових відносин. Юридичні факти в конституційному праві.

Відповідальність в конституційному праві. Суб’єкти та підстави конституційно-правової відповідальності. Конституційно-правова відповідальність посадових осіб та органів публічної влади.

Поняття, предмет та система науки конституційного права. Конституційне право як навчальна дисципліна.

ТЕМА 2. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЗВИТОК

Визначення конституції та її сутність. Юридична та фактична конституція. Формальна та матеріальна конституція. Конституціоналізм, теоретичне обґрунтування необхідності, предмет та функції конституції. Види конституцій.

Порядок прийняття та внесення змін до Конституції України. Установчий характер конституційних положень. Місце конституції в системі національного законодавства.

Історія конституційного розвитку України. Перша конституція Української незалежної держави – Конституція УНР від 29 квітня 1918 р. Конституції України радянського періоду. Основні етапи та напрямки новітньої конституційної реформи в Україні. Особливості прийняття Конституції України 1996 р.

Основні риси та особливості Конституції України 1996 р. Структура Основного Закону нашої держави. Юридичні властивості Конституції України. Правова охорона Конституції України.

Значення Конституції України для розвитку української державності.

ТЕМА 3. КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД І ЙОГО ЗАКРІПЛЕННЯ В КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Поняття конституційного ладу та його співвідношення з державним ладом. Ознаки і принципи конституційного ладу України. Закріплення конституційного ладу в Конституції України. Риси України як конституційної держави. Поняття державного ладу України та характеристика його принципів.

Гуманістичні і демократичні засади конституційного ладу України. Механізм української держави і її основні функції. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини – головний обов'язок української держави.

Народ – носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні. Конституційне закріплення принципу народного суверенітету. Співвідношення народного, національного і державного суверенітету. Форми здійснення народовладдя в Україні.

Конституційне закріплення форми української держави. Україна – унітарна республіка. Основні риси республіканської форми правління. Види республік. Особливості республіканської форми правління в Україні. Характеристика державно-політичного режиму в Україні.

Конституційні принципи культурної та мовної політики Української держави. Статус української мови як державної мови. Гарантування Конституцією України вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України.

Поняття і сутність суспільного ладу. Основні принципи суспільного ладу.
Система суспільного ладу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ В УКРАЇНІ. НАРОДНЕ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ

ТЕМА 4. ОСНОВИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА. ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ. ПРАВОВЕ СТАНОВИЩЕ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА. ПРАВОВИЙ СТАТУС БІЖЕНЦІВ

Правовий статус людини і громадянина як інститут конституційного права. Поняття і види основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні. Механізм реалізації і гарантії прав та свобод людини і громадянина. Співвідношення міжнародно-правового і національного регулювання прав і свобод людини та забезпечення міжнародних стандартів прав і свобод людини в Україні.

Поняття громадянства і належність до громадянства України. Принципи громадянства України. Набуття громадянства України. Припинення громадянства України. Органи, які вирішують питання, пов'язані з громадянством України.

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Поняття “іноземець” та види іноземців. Правова регламентація режиму іноземців в Україні. Права, свободи і обов'язки іноземців. Депортація іноземців. Екстрадиція іноземців іноземній державі. Біженці.

ТЕМА 5. КОНСТИТУЦІЙНІ ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Конституційні права, свободи людини і громадянина. Права і свободи людини і громадянина, їх співвідношення. Класифікація конституційних прав і свобод. Права людини і права громадянина. Покоління прав людини. Соціально-

економічні і соціально-культурні права. Особисті права і свободи. Політичні права і свобод.

Конституційні обов'язки громадян України щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів. Обов'язок не заподіювати шкоди природі, культурній спадщині, відшкодування завданих збитків. Обов'язок сплачувати податки і збори в порядку й розмірах, встановлених законом. Обов'язок неухильно додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права й свободи, честь і гідність інших людей.

ТЕМА 6. НАРОДНЕ ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ТА ВИБОРЧОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Поняття виборів та їх соціальна функція. Види виборів. Виборче право і виборча система. Особливість виборчої системи України.

Принципи виборчого права і їх закріплення в Конституції України. Принципи вільних виборів. Загальне, рівне і пряме виборче право. Таємне голосування. Поняття виборчого процесу. Правова регламентація стадій виборчого процесу. Призначення виборів, утворення виборчих органів і виборчих округів. Виборчі дільниці. Порядок висування та реєстрація кандидатів у депутати. Агітаційна компанія. Права кандидатів і гарантії діяльності. Порядок проведення голосування, підрахунок голосів і встановлення результатів голосування. Повторне голосування і повторні вибори.

Поняття і соціальна функція референдумів. Види референдумів. Призначення та порядок проведення референдумів. Предмет всеукраїнського референдуму. Правова регламентація питань організації референдумів та визначення їх результатів. Правові наслідки референдуму. Зміна та відміна рішень, прийнятих референдумом.

Відповідальність за порушення виборчих прав громадян.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3 ПОНЯТТЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.

ГЛАВА ДЕРЖАВИ ТА ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ

ТЕМА 7. КОНСТИТУЦІЙНА СИСТЕМА ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Конституційне-правове регулювання питань організації і діяльності органів державної влади. Поняття, ознаки та конституційна система органів державної влади в Україні. Види органів державної влади.

Конституційний статус органів законодавчої, виконавчої і судової влади. Конституційний статус Президента України та прокуратури в системі органів державної влади.

Принципи організації і діяльності органів державної влади, їх конституційне закріплення.

ТЕМА 8. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВЕРХОВНОЇ РАДИ В УКРАЇНІ

Загальна теорія і стан парламентаризму в Україні.

Місце та роль Верховної Ради України в механізмі державної влади. Верховна Рада – єдиний орган законодавчої влади в Україні, парламент України. Парламент та його ознаки. Види парламентів. Функції Верховної Ради України.

Чисельний склад та структура Верховної Ради України. Коаліція депутатських груп та фракцій у Верховній Раді України. Термін повноважень Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Поняття статусу народного депутата України. Вільний депутатський мандат, несумісність депутатського мандата з іншими видами діяльності. Термін повноважень народного депутата України. Дострокове припинення повноважень народного депутата України. Форми діяльності народного депутата України. Права і обов'язки народного депутата України. Право депутатського запиту. Гарантії діяльності народного депутата України та механізм їх реалізації.

Компетенція Верховної Ради України: поняття, конституційне закріплення. Законодавча компетенція. Питання, що визначаються та встановлюються

виключно законами України. Законодавча, установча та контрольна компетенція Верховної Ради України. Контрольні повноваження Верховної Ради України відносно Президента України та органів виконавчої влади.

Організація роботи Верховної Ради України. Органи та посадові особи Верховної Ради України. Порядок обрання та повноваження Голови Верховної Ради України, першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України. Комітети Верховної Ради України: порядок формування, перелік, повноваження. Тимчасові спеціальні і тимчасові слідчі комісії Верховної Ради України. Депутатські групи та фракції у Верховній Раді України.

Порядок роботи Верховної Ради України. Чергові та позачергові сесії Верховної Ради України. Порядок скликання та проведення сесій Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України. Голосування в Верховній Раді України.

Законодавчий процес та інші парламентські процедури. Стадії законодавчого процесу. Поняття законодавчої ініціативи. Суб'єкти права законодавчої ініціативи в Верховній Раді України. Попереднє обговорення законопроектів у комітетах Верховної Ради України. Порядок обговорення законопроекту на пленарних засіданнях Верховної Ради України в ході трьох читань. Прийняття законів. Промульгація законів Президентом України. Введення в дію законів та інших актів Верховної Ради України. Особливості проходження в Верховній Раді України конституційних законів.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: порядок призначення, повноваження, акти реагування.

Правовий статус Рахункової палати.

ТЕМА 9. ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Поняття глави держави, юридичні форми глави держави. Місце та роль Президента України в механізмі державної влади. Функції Президента України.

Порядок обрання Президента України. Законодавство про вибори Президента України.

Термін повноважень Президента України. Конституційні підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України. Відставка Президента України. Неможливість виконання Президентом України своїх обов'язків за станом здоров'я. Усунення Президента України з поста в порядку імпічменту Верховною Радою України. Виконання обов'язків Президента України у разі дострокового припинення повноважень Президента України.

Компетенція Президента України. Конституційні засади взаємовідносин Президента України і Верховної Ради України та його повноваження у сфері законодавчої влади. Конституційні засади взаємовідносин Президента України з органами виконавчої влади. Повноваження Президента України в області міжнародних відносин, оборони та охорони правопорядку, прав і свобод громадян України.

Акти Президента України.

Адміністрація Президента України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4

ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ТА СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

ТЕМА 10. КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ, ІНШІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Поняття та зміст виконавчої влади. Місце та роль Кабінету Міністрів України у механізмі державної влади. Поняття уряду держави та його функції.

Склад Кабінету Міністрів України. Порядок формування Кабінету Міністрів. Конституційний порядок призначення на посаду Прем'єр-міністра України. Компетенція Кабінету Міністрів України. Основні форми роботи Кабінету Міністрів України. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України. Відповідальність Кабінету Міністрів України. Відставка Прем'єр-міністра України та інших членів Кабінету Міністрів України.

Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади: система, порядок формування. Основні завдання та функції міністерств та інших центральних

органів виконавчої влади України. Міністерство внутрішніх справ в системі органів виконавчої влади.

Система місцевих органів виконавчої влади. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій. Порядок формування, структура, функції та повноваження місцевих державних адміністрацій. Порядок призначення та відповідальність голів місцевих державних адміністрацій. Підстави та порядок припинення повноважень голів місцевих державних адміністрацій.

Правовий статус виконавчої влади в Автономній Республіці Крим.

Конституційні засади взаємовідносин місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування. Правові засади взаємовідносин місцевих державних адміністрацій з підрозділами органів внутрішніх справ на місцях.

ТЕМА 11. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ СУДОВОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ. КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ.ПРОКУРАТУРА

Суди – виключні органи правосуддя в Україні. Система судів загальної юрисдикції. Верховний Суд України. Загальне поняття й основні напрямки діяльності. Структура і склад Верховного Суду України. Спеціалізовані та апеляційні суди в Україні. Вищий адміністративний суд України.

Функції і повноваження судів загальної юрисдикції. Основні засади судочинства в Україні. Правовий статус суддів. Вимоги до кандидатів на посаду судді України. Порядок призначення суддів. Гарантії незалежності суддів. Органи суддівського самоврядування і кваліфікаційні колегії.

Вища рада юстиції України: порядок формування, склад, основні функції і повноваження.

Правовий статус прокуратури в Україні. Система і структура прокуратури. Функції і повноваження прокуратури. Порядок діяльності органів прокуратури. Акти органів прокуратури.

Конституційний Суд – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні. Склад та порядок формування Конституційного Суду та його склад. Функції та

повноваження Конституційного Суду України. Порядок діяльності Конституційного Суду і процедури розгляду ним справ.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

ТЕМА 12. ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ

Поняття територіального устрою держави. Територіальний та державний устрій. Ознаки унітарних та федеративних держав. Різновиди унітарних держав. Конституційне закріплення форми державного устрою України як децентралізованої унітарної держави.

Автономія: поняття та види. Автономія установ і автономія колективів. Територіальна та екстериторіальна автономія колективів. Види та форми територіальної автономії. Адміністративно-територіальна, національно-територіальна і національно-державна автономія. Автономія в Україні. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим. Загальна характеристика Конституції Автономної Республіки Крим.

Поняття та система адміністративно-територіального устрою України. Види адміністративно-територіальних одиниць.

ТЕМА 13. КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Поняття місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування як елемент основ конституційного ладу України. Ознаки місцевого самоврядування. Правова, організаційна і фінансова автономність органів місцевого самоврядування.

Міжнародно-правове регулювання питань місцевого самоврядування. Європейська Хартія про місцеве самоврядування.

Наукові концепції місцевого самоврядування: громадівська теорія, державницька теорія, теорія муніципального дуалізму.

Історія становлення і розвитку місцевого самоврядування в Україні. Магдебургське право. Органи місцевої державної влади в радянський період.

Місцеве самоврядування за Конституцією України 1996 р. Система принципів і органів місцевого самоврядування. Територіальна громада. Порядок формування органів місцевого самоврядування. Сільські, селищні та міські голови: порядок обрання і статус. Сільські, селищні міські, районні, обласні ради. Виконавчі органи сільських, селищних та міських рад. Органи самоорганізації населення.

Територіальна, матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі.

Функції і повноваження та акти органів місцевого самоврядування. Адміністративний, фінансовий, судовий та ін. контроль (нагляд) за діяльністю органів місцевого самоврядування.

Гарантії здійснення повноважень і відповідальність місцевого самоврядування.

6.2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Конституційне право України та його правова основа. Конституційний лад України.

Тема 1. Конституційне право України - провідна галузь національного права України.

План семінарського заняття

1. Поняття та предмет галузі конституційного права. Місце та роль конституційного права в системі національного права України.

2. Конституційно-правові норми та їх специфіка. Підстави класифікації та

види конституційно-правових норм.

3. Конституційно-правові принципи та інститути.
4. Поняття, структура та специфіка конституційно-правових відносин.
5. Поняття та система джерел конституційного права України.
6. Відповідальність в конституційному праві.
7. Предмет, система, джерела та функції науки конституційного права.

Джерела до теми за № 1, 2, 38-45, 48, 51, 54, 58, 64.

Тема 2. Конституція України та її розвиток.

План семінарського заняття

1. Поняття, ознаки та предмет конституції.
2. Структура та види конституцій.
3. Основні положення теорії конституціоналізму: сутність, функції, риси та юридичні властивості конституції. Охорона конституції.
4. Історія конституційного розвитку України.
5. Порядок прийняття, введення в дію Конституції України та внесення до неї змін.
6. Поняття, основні етапи та головні напрямки новітньої конституційної реформи в Україні.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 13, 17, 37-45, 47, 50, 51, 57, 58, 61, 63, 71.

Тема 3. Конституційний лад і його закріплення в Конституції України.

План семінарського заняття

1. Поняття конституційного ладу та його співвідношення з суспільним та державним ладом.
2. Закріплення загальних засад конституційного ладу в Конституції України.
3. Народний суверенітет і його співвідношення з національним і державним суверенітетом. Форми здійснення народовладдя.
4. Форма правління, територіального устрою та державно-правового режиму згідно Конституції України.

5. Україна - суверенна і незалежна держава, демократична, правова, соціальна держава.

6. Конституція про основні функції і обов'язки Української держави.

7. Захист конституційного ладу України.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 37, 38-45, 47, 48, 51, 54, 57, 61, 63, 70.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Основи правового статусу особи в Україні. Народне волевиявлення.

Тема 4. Основи правового статусу людини і громадянина. Громадянство України. Правове становище іноземців та осіб без громадянства. Правовий статус біженців.

План семінарського заняття

1. Поняття та види правових статусів людини і громадянина. Поняття та елементи конституційного правового статусу людини та громадянина.

2. Основні принципи правового статусу людини і громадянина та їх конституційне закріплення.

3. Громадянство України: поняття, ознаки, принципи.

4. Належність, набуття та припинення громадянства України.

5. Повноваження органів, організацій і посадових осіб по вирішенню питань громадянства України. Виконання рішень, прийнятих з питань громадянства України.

6. Поняття правового статусу іноземців та осіб без громадянства. Правове регулювання перебування іноземців та осіб без громадянства в Україні.

7. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства за порушення законів України.

8. Правовий стан біженців в Україні.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 8, 24, 25, 38-45, 47, 49- 53, 63, 71.

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

План семінарського заняття

1. Поняття, природа та риси конституційних прав та свобод людини і громадянина.
2. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина.
3. Конституційні гарантії захисту та практичного здійснення прав та свобод людини і громадянина.
4. Конституційні обов'язки людини і громадянина. Класифікація конституційних обов'язків людини і громадянина.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 7, 12, 32, 38-45, 47, 49-53, 56-60, 65, 66, 71.

Тема 6. Народне волевиявлення.

План семінарського заняття

1. Поняття та види виборів, їх соціальні функції.
2. Виборче право і виборча система. Особливість виборчої системи України.
3. Конституційні принципи виборчого права України.
4. Виборчий процес в Україні: поняття та стадії, законодавче регулювання стадій виборчого процесу.
5. Поняття та види референдумів, їх соціальні функції.
6. Предмет референдуму. Призначення та проведення референдумів.
7. Відповідальність за порушення виборчих прав громадян.

Джерела до теми за № 1, 2, 9, 19, 28, 32, 33, 34, 38-45, 51, 53, 68,71.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Поняття та система органів державної влади. Глава держави та парламент України.

Тема 7. Конституційна система органів державної влади.

План семінарського заняття

1. Державний механізм та державний апарат України.
2. Поняття та ознаки органу державної влади.
3. Конституційна система органів державної влади України.

4. Принципи організації і діяльності державних органів України та їх закріплення в Конституції України.

Джерела до теми за № 1, 2, 5, 6, 7, 12-23, 38-48, 53-55, 57-60, 62, 63, 67, 69-80.

Тема 8. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.

План семінарського заняття

1. Верховна Рада - парламент України. Поняття та ознаки парламенту. Види парламентів.

2. Чисельний склад та структура Верховної Ради України. Строки повноважень Верховної Ради України. Дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

3. Компетенція та акти Верховної Ради України.

4. Статус народного депутата України.

5. Сесія Верховної Ради України. Розгляд питань на пленарних засіданнях Верховної Ради України.

6. Комітети і комісії Верховної Ради України: склад, порядок формування, функції та повноваження.

7. Посадові особи Верховної Ради України.

8. Поняття та стадії законодавчого процесу. Особливості проходження конституційних законів.

9. Депутатські фракції, коаліція депутатських фракцій, Погоджувальна рада депутатських фракцій у Верховній Раді України.

10. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: функції та повноваження.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 7, 11, 15, 16, 28, 32, 35, 37- 45, 47, 50, 53-55, 62, 63, 71, 76.

Тема 9. Президент України.

План семінарського заняття

1. Місце і роль Президента України в механізмі державної влади.

2. Компетенція Президента України.
  3. Строк повноважень Президента України. Конституція України про підстави і порядок дострокового припинення повноважень Президента України.
  4. Апарат та акти Президента України.
  5. Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим.
- Джерела до теми за № 1-3, 7, 9, 12, 14, 18, 23, 32, 36, 37- 45, 47, 50, 51, 53-55, 57, 58, 62, 63, 67, 71, 74, 75.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.

Органи виконавчої та судової влади в Україні

Тема 10. Кабінет Міністрів України, інші органи виконавчої влади.

План семінарського заняття

1. Поняття, ознаки та система виконавчої влади в Україні.
2. Конституційний статус Кабінету Міністрів України.
3. Склад та порядок формування Кабінету Міністрів України.
4. Компетенція Кабінету Міністрів України.
5. Акти Кабінету Міністрів України.
6. Припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
7. Апарат Кабінету Міністрів України.
8. Центральні органи виконавчої влади.
9. Місцеві органи виконавчої влади: система, порядок формування, повноваження.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 7, 12, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 32, 37-45, 47, 50-55, 57-64, 68, 71, 73, 74, 77.

Тема 11. Конституційні засади судової влади в Україні. Конституційний Суд України. Прокуратура.

План семінарського заняття

1. Судова влада. Конституційні принципи та засади правосуддя.
2. Система судових органів України.

3. Конституційна юрисдикція. Місце Конституційного Суду України в механізмі державної влади.

4. Склад, порядок формування та повноваження Конституційного Суду України.

5. Процедура розгляду справ Конституційним Судом України.

6. Суди загальної юрисдикції: система та компетенція.

7. Спеціалізовані суди: система та компетенція.

8. Конституційний статус суддів та судочинство в Україні.

9. Вища рада юстиції: склад та компетенція.

10. Конституційні основи організації і діяльності прокуратури.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 12, 13, 29, 38 - 48, 50, 51, 53-55, 57, 62, 63, 68, 70, 71, 72, 79, 80.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V.

Територіальний устрій держави та місцеве самоврядування в Україні.

Тема 12. Територіальний устрій України.

План семінарського заняття

1. Поняття та конституційні засади територіального устрою України.

2. Система адміністративно-територіально устрою України.

3. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.

4. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

5. Рада міністрів Автономної Республіки Крим.

6. Гарантії та забезпечення статусу і повноважень Автономної Республіки Крим.

Джерела до теми за № 1, 2, 3, 10, 17, 19, 23, 33, 38-45, 47, 50, 51, 57, 63, 64, 68, 71.

Тема 13. Конституційні засади місцевого самоврядування.

План семінарського заняття

1. Поняття, ознаки та теорії місцевого самоврядування.
  2. Історія становлення місцевого самоврядування в Україні.
  3. Територіальна, матеріальна, фінансова, організаційна та правова основи місцевого самоврядування.
  4. Сфера компетенції та акти місцевого самоврядування.
  5. Система місцевого самоврядування.
  6. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування.
Форми безпосереднього здійснення муніципальної влади територіальною громадою.
  7. Місцеві ради – представницький орган місцевого самоврядування.
  8. Правовий статус сільського, селищного, міського голови в системі місцевого самоврядування.
  9. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради в системі місцевого самоврядування.
  10. Органи самоорганізації населення.
  11. Гарантії місцевого самоврядування.
- Джерела до теми за № 1, 2, 3, 12, 26, 27, 30, 31, 32, 33, 38-45, 47, 50, 63, 64, 68, 71.**

6.3. Завдання для самостійної роботи здобувачів вищої освіти

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

Конституційне право України та його правова основа. Конституційний лад України

Тема 1. Конституційне право України – провідна галузь національного права України.

Завдання для самостійного вивчення

1. Письмово обґрунтуйте як співвідносяться між собою терміни “конституційне право” та “державне право”.

2. Письмово обґрунтуйте відмінність конституційного права України за його предметом та методом від інших галузей національного права України.

3. Користуючись Конституцією України, наведіть приклади уповноважуваних, зобов’язуваних та забороняючих конституційно-правових норм (3-4 норми) (письмово). Яка різниця між цими видами конституційно-правових відносин?

4. Користуючись Конституцією України, наведіть приклади конституційно-правових норм, внаслідок реалізації яких виникають конкретні, загальні конституційно-правові відносини і конституційно-правові стани (письмово). Яка різниця між цими видами конституційно-правових відносин?

5. Письмово проаналізувати правову позицію Конституційного Суду України щодо розуміння принципу верховенства права (ст. 8 Конституції України). Рішення КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп про призначення судом більш м’якого покарання.

Тема 2. Конституція України та її розвиток.

Завдання для самостійного вивчення

1. Що означають такі поняття: «конституція матеріальна» і «конституція формальна»; «конституція юридична» і «конституція фактична»? Яке співвідношення між цими поняттями? Чи має з’ясування їхньої сутності яке-небудь практичне (чи тільки теоретичне) значення?

2. Політико-правова характеристика сучасного етапу становлення нової конституційної системи України.

3. Охарактеризуйте суб'єктів та процедуру права прийняття конституції.

4. Письмово проаналізуйте Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року №20-рп/2010. У справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про внесення змін до Конституції України“ від 8 грудня 2004 року № 2222–IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України)

5. Письмово проаналізуйте правову позицію КСУ щодо поняття «соціальні цінності» (Рішення КСУ від 29 грудня 1999 року № 11-рп у справі про смертну кару).

Тема 3. Конституційний лад і його закріплення в Конституції України.

Завдання для самостійного вивчення

1. Письмово проаналізуйте «Декларацію про державний суверенітет України» від 16 липня 1990 року та «Акт проголошення незалежності України» від 24 серпня 1991 року. Яке практичне значення щодо прийняття цих актів?

2. Характеристика державно-політичного режиму в Україні.

3. Гуманістичні і демократичні засади конституційного ладу України.

4. Проаналізуйте декларацію прав національностей України.

5. Проаналізуйте рішення Конституційного Суду України (КСУ) про офіційне тлумачення положень ст.10 Конституції України (справа про застосування української мови) від 14.12.1999 р.

6. Письмово проаналізуйте правову позицію Конституційного Суду України щодо розуміння принципу верховенства права (ст. 8 Конституції України). Рішення КСУ від 2 листопада 2004 року № 15-рп про призначення судом більш м'якого покарання.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Основи правового статусу особи в Україні. Народне волевиявлення

Тема 4. Основи правового статусу людини і громадянина. Громадянство України. Правове становище біженців та осіб без громадянства. Правовий статус біженців

Завдання для самостійного вивчення

1. Розкрийте зміст Компетенції та ролі Президента України та комісії при президентові України з питань громадянства у вирішенні питань громадянства.
2. Розкрийте зміст Компетенції та роль МВС України у вирішенні питань громадянства.
3. Проаналізуйте положення законодавства щодо визначення сфери компетенції та ролі МВС України у вирішенні питань громадянства

Тема 5. Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина.

Завдання для самостійного вивчення

Письмово проаналізувати:

1. Рішення КСУ від 4 березня 2004 року № 5-рп у справі про доступність і безоплатність освіти.
2. Рішення КСУ від 19 квітня 2001 року № 4-рп у справі щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання.
3. Рішення КСУ від 12 червня 2007 року № 2-рп у справі про утворення політичних партій в Україні.
4. Рішення КСУ від 14 листопада 2001 року № 15-рп у справі щодо прописки.
5. Проаналізуйте практику Європейського Суду з прав людини щодо його завдань у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина.

Тема 6. Народне волевиявлення.

Завдання для самостійного вивчення

1. Обґрунтуйте у чому полягає відмінність між поняттями «об'єктивне виборче право» та «суб'єктивне виборче право»?.

2. Проаналізуйте Рішення КСУ від 5 жовтня 2005 року № 6-рп у справі про здійснення влади народом.

3. Обґрунтуйте правові наслідки абсентеїзму.

4. Опрацюйте кримінальний та адміністративний кодекс України у частині відповідальності за порушення виборчого законодавства.

5. Письмово проаналізуйте Рішення КСУ від 5 жовтня 2005 року № 6-рп у справі про здійснення влади народом.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III.

Поняття органів державної влади. Глава держави та парламент України

Тема 8. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.

Завдання для самостійного вивчення

1. Обґрунтуйте співвідношення понять “державний апарат”, “механізм держави”, “орган державної влади” та “орган публічної влади”.

2. У чому полягає сутність системи стримувань та противаг державної влади?

3. Проаналізуйте рішення КСУ у справі про офіційне тлумачення ч.3 ст.21 Кодексу законів про працю України (справа про тлумачення терміна “законодавство”) від 7.07.1998 р.

4. Письмово проаналізуйте . Рішення КСУ від 17 жовтня 2002 року №17-рп у справі повноважності Верховної Ради.

5. Письмово проаналізуйте Рішення КСУ від 1 квітня 2008 року №4-рп у справі про Регламент Верховної Ради.

Тема 9. Президент України

Завдання для самостійного вивчення

1. Письмово проаналізуйте Рішення КСУ від 10 грудня 2003 року № 19-рп у справі щодо недоторканності та імпічменту.

2. Проаналізуйте взаємовідносини Президента України з законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади.

3. Обґрунтуйте підстави дострокового припинення повноважень Президента України?
4. У чому полягає сутність процедури контрасигнації?
5. Письмово проаналізуйте Рішення КСУ від 10 грудня 2003 року № 19-рп у справі щодо недоторканності та імпідменту.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV.

Органи виконавчої та судової влади в Україні

Тема 10. Кабінет Міністрів України, інші органи виконавчої влади.

Завдання для самостійного вивчення

1. Письмово проаналізуйте Рішення КСУ від 17 жовтня 2002 року №16-рп у справі про суміщення службової діяльності керівників органів виконавчої влади.
2. Письмово проаналізуйте Регламент Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ від 18 липня 2007 року №950 (із змінами).
3. Письмово проаналізуйте положення Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 року N 3166-VI (ОВУ №27, 2011(18.04.11).
4. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з місцевими державними адміністраціями
5. Письмово проаналізуйте Регламент Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ від 18 липня 2007 року №950 (із змінами).

Тема 11. Конституційні засади судової влади в Україні. Конституційний Суд України. Прокуратура

Завдання для самостійного вивчення

1. Письмово проаналізуйте:
  - Рішення КСУ від 11 грудня 2003 року № 20-рп у справі про Касаційний суд.
  - Рішення КСУ від 1 грудня 2004 року № 19-рп у справі про незалежність суддів як складову їхнього статусу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ V.

Територіальний устрій держави та місцеве самоврядування в Україні

Тема 12. Територіальний устрій України.

Завдання для самостійного вивчення

1. Письмово проаналізуйте рішення КСУ щодо офіційного тлумачення термінів “район” та “район у місті” від 13 липня 2001 року №11-рп у справі про адміністративно-територіальний устрій.

2. Письмово проаналізуйте Рішення КСУ від 16 січня 2003 року №1-рп у справі про Конституцію АРК.

Тема 13. Конституційні засади місцевого самоврядування

Завдання для самостійного вивчення

1. Проаналізуйте рішення КСУ щодо відповідності Конституції України положень ч.5 ст.6, ч.1 ст.11, ч.4 ст.16, п.п. 3, 5, 6, 9, 10, 16 ч.1 ст.26, ч.3, 4 ст.41, ч.6 ст.42, ст.ст. 51-54, ч.4 ст.61, ч.1 ст.62, ч.1, 6, 7 ст.63, ч.4-6 ст.78, ч.3, 5, 7 ст.79, п.2 розділу 5 “Прикінцеві та перехідні положення” Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” від 21.05.1997р.

2. Проаналізуйте рішення КСУ щодо офіційного тлумачення положень ч.1 ст.140 Конституції України (справа про об’єднання територіальних громад) від 18 червня 2002 р.

3. Що є матеріальною, фінансовою основою місцевого самоврядування ?

6.4. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуальна робота студентів включає в себе: підготовку рефератів (есе); анотування вивченої додаткової літератури з даної дисципліни; розробку схем, таблиць; виконання та захист курсової роботи; опублікування тез наукових повідомлень і статей.

Індивідуальна робота студента є формою організації навчального процесу, яка передбачає створення умов для як найповнішої реалізації творчих можливостей студентів через індивідуально-спрямований розвиток їхніх здібностей, науково-дослідну роботу і творчу діяльність.

Важливою формою організації навчання є індивідуальні завдання. Вони мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці.

Можливі й інші види індивідуальної роботи. Вибір теми й виду індивідуальної роботи відбувається на початку навчального семестру за погодженням з кафедрою. Організацію, контроль та оцінку якості її виконання здійснює викладач та/або науковий керівник, закріплений кафедрою за академічною групою, до якого студентам потрібно звертатися в разі виникнення запитань. Індивідуальна робота надається не пізніше як за два тижні до початку сесії в паперовому вигляді.

Анотування є одним із видів індивідуальної роботи, мета якої полягає у поглибленні знань певної актуальної проблеми і водночас удосконаленні навичок самостійного дослідження з елементами наукового аналізу, здатності робити узагальнення й висновки. Незважаючи на те, що анотування – це стисла характеристика змісту монографії, наукових статей, інших матеріалів і, на перший погляд, здається, що це просто й не дуже цікаво, проте поставитись до такої роботи слід відповідально, а головне – виявити самостійність суджень на підставі уважного осмисленого прочитання тексту. Структуру анотації визначає сам студент, а обсяг анотації має становити 5-7 сторінок.

Реферат як вид індивідуальної роботи передбачає стисле викладення (до 10 сторінок) матеріалу за запропонованою тематикою і відповідним оформленням і структурою: планом, викладенням основного змісту та висновків, списку використаних джерел (не менше як 10).

Есе являє собою науковий, критичний чи інший нарис, який вирізняється оригінальністю суджень і вишуканістю форми. Тема есе погоджується з викладачем, виконується письмово обсягом 7-10 сторінок.

Рекомендовані теми індивідуальної роботи до змістового модуля №1

1. Поняття конституціоналізму та його складові частини.
2. Головні етапи розвитку конституціоналізму та їх загальна характеристика.
3. Американський та європейський конституціоналізм: порівняльна характеристика.
4. Витоки та сучасний стан українського конституціоналізму.
5. Юридична та фактична Конституція.
6. Ліберальна, етатистська та ліберально-етатистська конституції.
7. Головні підходи до визначення сутності конституції та їх порівняльно-правовий аналіз.
8. Установча та регулятивна функції конституції та їх особливості.
9. Обмежувальна функція конституції.
10. Ідеологічна (світоглядна) функція конституції.
11. Програмний характер конституції.
12. Головні етапи розвитку конституційного права України.
13. Політичні відносини як предмет конституційного права.
14. Метод конституційного права України та його особливості.
15. Класифікація конституційно-правових норм за різними критеріями та їх загальна характеристика.
16. Види конституційно-правових інститутів та їх загальна характеристика.
17. Конституційно-правові відносини та їх особливості.
18. Специфічні суб'єкти конституційно-правових відносин та їх загальна характеристика.
19. Колективні та індивідуальні суб'єкти конституційно-правових відносин.
20. Український народ як суб'єкт конституційного права України.
21. Специфічні джерела конституційного права України (Декларація про державний суверенітет України, Акт проголошення незалежності України, Конституційний договір).
22. Громадянство України: порядок його набуття і припинення.
23. Становлення та розвиток інституту громадянства.
24. Право на громадянство – одне з основних прав людини.

25. Поняття і принципи громадянства України.
26. Юридичні підстави припинення громадянства України.
27. Сучасні тенденції правового регулювання інституту громадянства.
28. Правові підстави набуття дітьми громадянства України.
29. Громадянство і національність.
30. Соціально-економічні права іноземців та осіб без громадянства в Україні та гарантії їх реалізації.
31. Особливості правового статусу біженців.
32. Проблеми в'їзду в Україну та виїзду з України іноземців та осіб без громадянства.
33. Відповідальність іноземців, осіб без громадянства та біженців за порушення законодавства України.

Рекомендовані теми індивідуальної роботи до змістового модуля 2

1. Розвиток українського конституціоналізму.
2. Конституційна реформа 2004 р. і причини її скасування.
3. Складові українського конституціоналізму.
4. Конституція України як головний закон суспільства і держави.
5. Основні тенденції сучасного становлення українського конституціоналізму.
6. Порядок внесення змін до Конституції України.
7. Практика Конституційного Суду України з питань реформування Основного Закону України.
8. Причини прийняття Конституції України 1996 р.
9. Фактори, що впливають на реалізацію Конституції України.
10. Конституційний лад України та його співвідношення з державним ладом.
11. Співвідношення конституційного ладу з його засадами.
12. Базові цінності, які закріплюються в Конституції України.
13. Значення Акта проголошення незалежності України та Декларації про державний суверенітет України для побудови суверенної та незалежної держави.
14. Захист державного суверенітету в Конституції України.
15. Гарантії державного суверенітету України.

16. Міжнародно-правові аспекти засад конституційного ладу України.
17. Україна як нейтральна держава.
18. Позаблоковий статус України – реальність чи міф.
19. Акти міжнародного права України в правовій системі України.
20. Міжнародні договори як частина національного законодавства України.
21. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки як найважливіша функція держави.
22. Конституційні засади правового порядку в Україні.
23. Заборона створення і функціонування збройних формувань, не передбачених законом, як конституційний принцип.
24. Економічні гарантії державного суверенітету України.
25. Політичні гарантії державного суверенітету України.

Рекомендовані теми індивідуальної роботи до змістового модуля 3

1. Конституційна характеристика України як правової держави.
2. Конституційний принцип верховенства права.
3. Конституційний принцип поділу державної влади.
4. Правове обмеження державної влади як принцип конституційного ладу України.
5. Незалежний та неупереджений суд як ознака правової держави.
6. Забезпечення та захист прав людини як ознака правової держави.
7. Конституційне закріплення України як соціальної держави.
8. Зміст та обсяг соціальних зобов'язань держави.
9. Конституційне регулювання відносин власності в аспекті становлення України як соціальної держави.
10. Економічні основи соціального характеру держави.
11. Конституційний принцип народовладдя як основа демократичного правління.
12. Головні форми безпосередньої демократії та їх значення.
13. Представницька демократія та головні проблеми її функціонування в Україні.
14. Принцип політичної багатоманітності як складова демократичного правління в Україні.

15. Політична та ідеологічна багатоманітність як прояв соціальної свободи.
16. Поняття громадянського суспільства та система його інститутів.
17. Громадянське суспільство як “нічний сторож” держави.
18. Референдуми в системі народовладдя.
19. Соціально-політичні передумови виникнення референдумів як інституту безпосередньої демократії.
20. Види референдумів.
21. Консультативні та імперативні референдуми.
22. Становлення законодавства про референдуми в Україні.
23. Особливості проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою.
24. Поняття і види місцевих референдумів, основні засади їх організації та проведення.
25. Конституційний Суд України і референдарний процес.
26. Вибори в системі народовладдя.
27. Територіальний устрій України і його конституційне закріплення.
28. Система адміністративно-територіального устрою України.
29. Співвідношення категорій: “територія держави”, “територіальний устрій”, “адміністративно-територіальний поділ” та “адміністративно-територіальні одиниці”.
30. Види адміністративно-територіальних одиниць в Україні.
31. Проблема вдосконалення законодавства про систему адміністративно – територіального устрою.
32. Адміністративно-територіальна реформа в Україні та її доцільність.
33. Принципи територіального устрою та їх значення для побудови демократичної, правової держави.
34. Співвідношення територіального устрою з формою державного устрою.
35. Конституційна характеристика України як унітарної держави.
36. Поняття, форми й види автономії.
37. Правовий статус автономної територіальної одиниці в унітарній державі.
38. Конституційний статус Автономної Республіки Крим у складі України.

39. Правова природа органів публічної влади Автономної Республіки Крим.
40. Особливості прийняття, затвердження та внесення змін до Конституції Автономної Республіки Крим.
41. Поняття та юридична природа місцевого самоврядування.
42. Концептуальні засади побудови місцевого самоврядування у світі.
43. Система місцевого самоврядування в Україні та питання її вдосконалення.
44. Конституційне законодавство України про місцеве самоврядування і проблеми його вдосконалення.
45. Характеристика і значення принципів організації місцевого самоврядування.
46. Обласні й районні ради як специфічні органи місцевого самоврядування.
47. Державна підтримка та гарантії місцевого самоврядування як загальний принцип місцевого самоврядування.
48. Правова, матеріальна і фінансова основа місцевого самоврядування.
49. Судовий захист прав місцевого самоврядування та питання теорії і практики.
50. Гарантії місцевого самоврядування.
51. Європейська хартія місцевого самоврядування та її вплив на розвиток місцевого самоврядування в Україні.
52. Національно-культурні аспекти засад конституційного ладу України.
53. Національно-культурна автономія в Україні.
54. Мовні права національних меншин в Україні.
55. Конституційно-правовий статус мов в Україні.
56. Проблеми реалізації мовно-культурних прав національних меншин в Україні.
57. Міжнародно-правові стандарти правового статусу національних меншин.
58. Нація як суб'єкт конституційно-правових відносин.
59. Сучасні тенденції розвитку правового статусу національних меншин в Україні.
60. Конституційні засади державної символіки України.

Рекомендовані теми індивідуальної роботи до змістового модуля 4

1. Поняття й види конституційних прав і свобод людини та громадянина в Україні.

2. Міжнародно-правовий базис прав людини та їх національна імплементація.
3. Права людини і громадянина в аспекті становлення українського конституціоналізму.
4. Основи правового статусу людини і громадянина в аспекті соціальної свободи і відповідальності.
5. Класифікація прав і свобод людини та громадянина. Конституційно-правовий статус особи і його структура (елементи).
6. Система основних принципів правового статусу особи і їх конституційне закріплення.
7. Рівність прав, свобод і обов'язків як конституційний принцип.
8. Обмеження прав і свобод особи: конституційно-правовий аспект.
9. Основні тенденції сучасного розвитку прав людини.
10. Тенденції становлення та розвитку правового статусу особи та доктрини про юридичний статус індивіда.
11. Демократичний політичний режим як основа забезпечення прав особи.
12. Універсалізація концепції прав людини в актах ООН та інших міжнародних організацій.
13. Значення принципу поділу влади для забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
14. Значення принципу політичного плюралізму для забезпечення прав і свобод особи, його конституційне закріплення.
15. Політико-правові аспекти прав людини і громадянина.
16. Правова політика держави у сфері забезпечення та захисту прав людини і громадянина.
17. Конституційне право людини на життя.
18. Право на свободу та особисту недоторканність.
19. Конституційне право громадян на участь в управлінні державними справами.
20. Правова природа основних соціально-економічних прав людини.
21. Гарантії прав і свобод як елемент конституційно-правового статусу людини і громадянина.
22. Конституційні обов'язки людини і громадянина.

23. Правова регламентація сфери інформаційних відносин.
24. Свобода масової інформації: еволюція становлення та розвитку.
25. Свобода масової інформації як інститут конституційного права.
26. Поняття об'єднань громадян, їх місце та роль у політичній системі суспільства.
27. Правове регулювання порядку створення та діяльності об'єднань громадян в Україні .
28. Політичні партії як суб'єкти конституційного права.
29. Право громадян на об'єднання – невід'ємне право людини і громадянина.
30. Конституційні основи становлення багатопартійності в Україні.
31. Загальна характеристика політичних прав громадян.
32. Виборча система і виборче право в Україні.
33. Свобода совісті та віросповідання, форми її реалізації.

Рекомендовані теми індивідуальної роботи до змістового модуля 5

1. Вибори в системі народовладдя.
2. Характеристика мажоритарної виборчої системи.
3. Характеристика пропорційної виборчої системи.
4. Суб'єкти виборчих правовідносин.
5. Політичні партії як суб'єкти виборчих правовідносин.
6. Роль і місце засобів масової інформації у виборчому процесі.
7. Електронні засоби масової інформації та їх роль у забезпеченні виборчого процесу.
8. Конституційно-правові засади ведення передвиборної агітації.
9. Політична реклама у виборчій кампанії.
10. Фінансове забезпечення виборчого процесу.
11. Правова культура і виборчий процес.
12. Законодавче регулювання виборів Президента України.
13. Законодавче регулювання виборів народних депутатів України.
14. Законодавче регулювання місцевих виборів в Україні.
15. Роль судової влади у виборчому процесі.

16. Питання забезпечення законності проведення виборів.
17. Відповідальність за порушення виборчого законодавства.
18. Конституційний Суд України і виборчий процес.
19. Сучасні теорії парламентаризму.
20. Установча функція українського парламенту.
21. Конституційно-правовий статус Голови Верховної Ради України.
22. Сесія як основна форма діяльності Верховної Ради України.
23. Парламентські слухання як форма реалізації контрольної функції Верховної Ради України.
24. Повноваження та акти реагування Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
25. Основні форми діяльності та структура Рахункової палати.
26. Імперативний мандат: сутність та специфіка закріплення в конституційному законодавстві України.
27. Матеріально-фінансові гарантії діяльності народних депутатів України.
28. Конституційно-правовий статус помічника-консультанта народного депутата України.
29. Інститут президентства в Україні в сучасних політико-правових умовах.
30. Зовнішньополітичний напрямок діяльності Президента України: конституційно-правовий аспект.
31. Основні напрямки діяльності Ради національної безпеки і оборони України при Президентові України.
32. Органи державної виконавчої влади: види та загальна характеристика.
33. Принцип колегіальності в діяльності Кабінету Міністрів України.
34. Конституційно-правовий статус Прем'єр-міністра України.
35. Конституційно-правова відповідальність Кабінету Міністрів України та практика її застосування.
36. Правова природа судової влади: конституційно-правовий аспект.
37. Конституційно-правовий статус Верховного Суду України.
38. Функції Вищої ради юстиції.

VII. Форми поточного та підсумкового контролю

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ «КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

1. Поняття, предмет конституційного права України як галузі права.
2. Метод конституційно-правового регулювання.
3. Система конституційного права України.
4. Конституційно-правові норми: поняття, особливості, види.
5. Конституційно-правові відносини: поняття, особливості, види.
6. Суб'єкти конституційно-правових відносин.
7. Об'єкти конституційно-правових відносин.
8. Джерела конституційного права України як галузі права.
9. Конституційне право України як наука та навчальна дисципліна.
10. Поняття Конституції як Основного Закону суспільства і держави.
11. Юридичні властивості конституцій.
12. Класифікація конституцій.
13. Функції конституцій.
14. Загальна характеристика чинної Конституції України.
15. Порядок прийняття Конституції України, внесення в неї змін та доповнень.
16. Інститути конституційного права України: поняття і види.
17. Поняття конституційного ладу та його співвідношення із суспільним ладом.
18. Поняття та ознаки засад конституційного ладу України.
19. Система принципів, що складають засади конституційного ладу України.
20. Конституційні принципи народного та державного суверенітету, їх зміст та співвідношення.
21. Україна як демократична, правова, соціальна держава.
22. Конституційний принцип поділу влади: його зміст та реалізація в Україні.
23. Конституційний принцип найвищої соціальної цінності людини: його зміст та значення для розбудови України як правової, демократичної держави.
24. Конституційний принцип політичного, економічного та ідеологічного плюралізму в Україні.

25. Конституційні принципи верховенства права і законності: поняття і співвідношення між ними.
26. Конституційно-правове регулювання державних символів України.
27. Конституційно-правова відповідальність: поняття, особливості, види.
28. Поняття і принципи громадянства в Україні.
29. Набуття громадянства України.
30. Припинення громадянства України.
31. Органи, які беруть участь у вирішенні питань громадянства та їх компетенція.
32. Поняття правового статусу особи та його елементи.
33. Конституційні принципи правового статусу особи в Україні.
34. Поняття і найважливіші властивості основних прав і свобод громадян України. Їх класифікація.
35. Громадянські (особисті) права громадян України: поняття та види.
36. Політичні права громадян України: поняття та види.
37. Економічні й соціальні права громадян України: поняття та види.
38. Культурні й екологічні права громадян України: поняття та види.
39. Механізм реалізації основних прав і свобод громадян України: поняття та структура.
40. Гарантії реалізації основних прав і свобод громадян України: поняття і види.
41. Конституційні обов'язки громадян України: поняття, ознаки, види.
42. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.
43. Основи правового статусу іноземців та осіб без громадянства в Україні.
44. Конституційні права, свободи та обов'язки іноземців та осіб без громадянства в Україні.
45. Конституційно-правовий статус біженців в Україні.
46. Громадські об'єднання в Україні: поняття, ознаки, види, принципи діяльності.
47. Порядок утворення і припинення діяльності громадських об'єднань.
48. Конституційно-правовий статус політичних партій в Україні.
49. Конституційно-правовий статус громадських організацій в Україні.

50. Конституційно-правовий статус релігійних організацій в Україні.
51. Поняття, види і предмет референдумів в Україні.
52. Порядок підготовки, проведення референдуму, а також визначення його результатів.
53. Поняття виборів та виборчого права.
54. Виборче законодавство та виборчі системи в Україні.
55. Конституційні принципи виборчого права в Україні.
56. Загальна характеристика виборчого процесу в Україні.
57. Конституційно-правовий статус виборчих комісій в Україні.
58. Порядок виборів народних депутатів України.
59. Порядок виборів Президента України.
60. Порядок виборів депутатів місцевих рад.
61. Порядок виборів сільських, селищних, міських голів.
62. Конституційна форма правління в Україні.
63. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України.
64. Порядок формування та структура Верховної Ради України.
65. Функції та компетенція Верховної Ради України.
66. Конституційно-правовий статус комітетів Верховної Ради України.
67. Порядок роботи Верховної Ради України, його нормативне регулювання.
68. Загальна характеристика конституційно-правового статусу народних депутатів України.
69. Права, обов'язки та гарантії діяльності народних депутатів України.
70. Конституційно-правовий статус Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
71. Функції та компетенція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
72. Конституційний статус Рахункової палати України.
73. Конституційно-правовий статус Президента України.
74. Функції та компетенція Президента України.
75. Підстави дострокового припинення повноважень Президента України.
76. Правові акти Президента України.

77. Конституційний статус РНБО України.
78. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.
79. Склад, структура та порядок формування Кабінету Міністрів України.
80. Функції та компетенція Кабінету Міністрів України.
81. Правовий статус Прем'єр-міністра.
82. Парламентська відповідальність Кабінету Міністрів України.
83. Підстави та порядок припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
84. Конституційно-правовий статус центральних органів виконавчої влади.
85. Конституційно-правовий статус місцевих державних адміністрацій.
86. Конституційно-правовий статус органів судової влади в Україні.
87. Конституційні принципи судочинства в Україні.
88. Судова система України.
89. Суддівське самоврядування в Україні.
90. Конституційно-правовий статус суддів в Україні.
91. Правовий статус прокуратури України.
92. Поняття та види конституційного контролю.
93. Органи конституційного контролю та їх повноваження.
94. Сучасні моделі конституційного контролю. Об'єкти та суб'єкти конституційного контролю.
95. Конституційний Суд України: склад, порядок формування, структура.
96. Функції та компетенція Конституційного Суду України.
97. Форми звернення до Конституційного Суду України.
98. Конституційне провадження, його форми і стадії.
99. Акти Конституційного Суду України.
100. Конституційно-правовий статус суддів Конституційного Суду України.
101. Конституційна форма державного устрою України.
102. Конституційні принципи та система адміністративно-територіального устрою України.
103. Поняття та сутність автономії. Конституційно-правовий статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим.
104. Поняття і принципи місцевого самоврядування в Україні.

105. Система місцевого самоврядування в Україні.
106. Територіальна громада як первинний суб'єкт місцевого самоврядування в Україні.
107. Конституційно-правовий статус місцевих рад.
108. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад.
109. Конституційно-правовий статус сільських, селищних, міських голів.
110. Конституційно-правовий статус виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
111. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

ІХ. Рекомендовані джерела інформації

Базова література

Нормативні джерела:

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. із змінами // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Про внесення змін до Конституції України щодо проведення чергових виборів народних депутатів України, Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 1 лютого 2011 року // Відомості Верховної Ради України України. – 2011. - N 10. - Ст.68.
3. Конституция Автономной Республики Крым от 21 октября 1998 года. (утверждена Законом Украины от 23 декабря 1998 года) // Крымские Известия. - 1998. - 27 октября.
4. Конституційний договір про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України: укладений 8 червня 1995 року між

- Верховною Радою України і Президентом України // ВВР. – 1995. - №18. – Ст. 133.
5. Акт проголошення незалежності України: Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 року // ВВР Української РСР. – 1991. - №38. – Ст. 502.
  6. Декларація прав національностей України: прийнята Верховною Радою України 1 листопада 1991 року // ВВР Української РСР. - 1991. - №53. – Ст. 799.
  7. Декларація про держаний суверенітет України: прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року // ВВР Української РСР. – 1990. - №3. – Ст. 429.
  8. Європейська хартія про місцеве самоврядування // Віче. – 2000. - №3.
  9. Загальна декларація прав людини. - К., 1990.
  10. Конституційний Суд України. Рішення. Висновки 1997–2001 / Відповід. редактор канд. юрид. наук П.Б.Євграфов. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 512 с.
  11. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права / В кн.: Права людини. Основні міжнародно-правові документи. - К., 1989.
  12. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17 березня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 11. – Ст. 69.
  13. Про альтернативну службу: Закон України // ВВР. – 1992. - №5. – Ст. 188.
  14. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011 року // Офіційний вісник України від 12.08.2011. - 2011. - № 59. - Стор. 83. – Ст. 2347
  15. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10 лютого 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - № 29. – Ст. 191.
  16. Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів: Закон України від 10.07.2010 № 2487-VI // ВВР. – 2010. - N 35-36. - Ст.491.
  17. Про вибори народних депутатів України: Закон України від 17 листопада 2011 року № 4061-VI // ВВР. - 2012. - N 10-11. - Ст.416.

18. Про вибори Президента України: Закон України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 20-21. – Ст. 291.
19. Про Вищу раду юстиції: Закон України від 15 січня 1998 р. // ВВР. – 1998. - №25.
20. Про відновлення Кримської Автономної Соціалістичної Республіки: Закон УРСР // ВВР. – 1991. - №9. - Ст.84
21. Про внесення змін до Закону України "Про постійні комісії Верховної Ради України: Закон України від 14 липня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 40-41. – Ст. 250.
22. Про всеукраїнський і місцеві референдуми: Закон Української РСР від 3 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 443 (із змінами і доповненнями).
23. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 06.11.2012 року // Офіційний вісник України. - 2012. - № 92. - Стор. 7. – Ст. 3729.
24. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 13. – Ст. 65.
25. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23 грудня 1993 р. // ВВР. – 1994. - №11. - Ст.50; Голос України. – 2001. - №116. – 5 липня.
26. Про загальний військовий обов'язок і військову службу: Закон України // ВВР. – 1992. - № 27. - Ст. 325.
27. Про заснування поста Президента УРСР і внесення змін та доповнень до Конституції (Основного Закону) УРСР: Закон УРСР // ВВР. – 1991. - № 33. - Ст. 445.
28. Про Збройні Сили України: Закон України // ВВР. – 1992. - № 9. - Ст.105.
29. Про звернення громадян: Закон України // ВВР. – 1996. - №47. - Ст. 256.
30. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 10 жовтня 2010 року // www.rada.gov.ua
31. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 4 квітня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 19. – Ст. 134.

32. Про Конституційний Суд України: Закон України від 16 жовтня 1996 р. // ВВР. – 1996. - №49. - Ст.272.
33. Про міжнародні договори України: Закон України // ВВР. – 1994. - № 10. - Ст. 45.
34. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 25. – Ст. 20 (з змінами та доповненнями).
35. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.
36. Про національні меншини в Україні: Закон України // ВВР. - 1992. - № 36. - Ст. 529.
37. Про об'єднання громадян: Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 504; 1993. – № 46. – Ст. 427.
38. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 1 серпня 2001 року // Урядовий кур'єр. – 2001. - №196. – 15 серпня.
39. Про органи суддівського самоврядування: Закон України від 2.02.1994 р. // ВВР. - 1994. - №22. – Ст. 138; 2001. - №33. – Ст.181.
40. Про політичні партії в Україні: Закон України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
41. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 18. - Ст. 101.
42. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 4 лютого 1994 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 23. – Ст. 162.
43. Про представництво Президента України в Автономній Республіці Крим: Закон України від 2 березня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України.- 2000.-№ 21.-Ст. 158.
44. Про Президента України: Закон України від 5 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 33. – Ст. 446.

45. Про Прикордонні війська України: Закон України // ВВР. – 1992. - № 2. - Ст. 7.
46. Про прокуратуру: Закон України від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793 (з змінами на 20. 01. 2005).
47. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 5 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.
48. Про Рахункову палату Верховної Ради України: Закон України від 11 липня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 43. – Ст. 212.
49. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України 10 лютого 2010 року N 1861-VI (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 14-15, N 16-17, ст.133)
50. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України // ВВР. – 1991. - № 25. - Ст. 283.
51. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 383.
52. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
53. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
54. Про статус народних депутатів України: Закон України від 22 бер. 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 42. – Ст. 212.
55. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 7 липня 2010 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - N 41-42, N 43, N 44-45. - Ст.529.
56. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
57. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. - № 38. - Стор. 1696.

58. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 36. - Стор. 1416.
59. Рішення Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року №20-рп/2010. У справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України „Про внесення змін до Конституції України“ від 8 грудня 2004 року № 2222–IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України)
60. Указ Президента України “Про Адміністрацію Президента України” // www.rada.gov.ua
61. Положення про Постійного представника Президента України у Верховній Раді України // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1999. - №8: “Президент в Україні: законодавче забезпечення діяльності”. – С.102.

Основна література:

62. Конституційне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. академіка АПрН України, доктора юридичних наук, професора Ю.М. Тодики, доктора юридичних і політичних наук, професора В.С. Журавського. – К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2002. - 544 с.
63. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2т. – Т.1 /За ред. В.Ф. Погорілка.-К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006.-544с.
64. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник /За заг. Ред. В.Ф. Погорілка.- К.: Наукова думка; Прецедент, 2006.-344с.
65. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навчальний посібник.-К.: Атіка, 2002.-479 с.
66. Фрицький О.Ф. Конституційне право України: Підручник.-К.: Юрінком Інтер, 2002.-536 с.
67. Фрицький О.Ф. Муніципальне право України: Підручник для юридичних вищих учбових закладів. – К.: Юрінком Інтер, 2004.

68. Конституційне право України : підручник. / В. І. Чушенко, І. Я. Заяць; за заг. ред. В. І. Чушенка; М-во освіти і науки України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. — Вид. 2-е, допов. і переробл. — К.: Ін Юре, 2009. — 547 с.
69. [Погорілко В.Ф. Конституційне право України : підручник / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко ; МОНУ ; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАНУ ; Київський ун-т права ; за заг. ред. В.Ф. Погорілка. – 2-ге видання, перероб., та доп. – Київ : Правова єдність, 2010. – 432 с.](#)
70. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В.Л. Федоренка. – 4-е вид., перероб. і доопр.; передмова проф. В.М. Шаповала. – К.: 2012. – 727 с.

Допоміжна література:

71. Агафонов С. Історичний розвиток інституту глави держави в Україні // Право України. – 2001. - № 7. – С. 102.
72. Актуальні проблеми конституційного права України: підручник / За заг. ред. проф. Олійника А.Ю. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. - 554 с.
73. Антологія української юридичної думки. Том 4. Конституційне (державне) право / За ред. акад. НАН України Ю.С. Шемшученка. - К., 2004. – 599 с.
74. Афанасьєва М.В. Избирательные технологии в Украине: конституционно - правовое обеспечение: монографія / Одесская национальная юридическая академия. – О.: Юридична література, 2007. – 1998 с.
75. Баглай М.В., Туманов В.А. Малая энциклопедия конституционного права. – М.: БЕК, 1998. – 519 с.
76. Батанов О.В. Функції територіальних громад як суб'єктів місцевого самоврядування в Україні: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – К., 2000.
77. Белобров Б. Стратегія українського державотворення: соціальні пріоритети // Людина і політика. – 2000. - №1. - С. 4-8.

78. Борденюк В. Деякі проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування у містах з районним поділом // Право України. – 2001. - № 2. – С. 53.
79. Борденюк В. Особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування в місті Києві // Вісник прокуратури. – 2001. - №4. – С.39.
80. Букач В.В. Конституційне право на свободу зборів, мітингів, походів та демонстрацій як об'єкт судового захисту // Актуальні проблеми політики. Збірник наукових праць. – 2002. – Вип. 13-14. С. 201 – 204.
81. Букач В.В. Механізм забезпечення конституційних політичних прав і свобод громадян : питання теорії і практики // Науково-практичний збірник МВС України. Актуальні проблеми юридичних наук у дослідженнях учених. – 2002. - № 12 . – С. 4-11.
82. Букач В.В., Олійник А.Ю. Конституційні політичні права та свободи людини і громадянина в Україні: Монографія. – Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 172 с.
83. Веніславський Ф. Взаємодія гілок державної влади як принцип основ конституційного ладу України // Право України. – 1998. - № 1. – С. 34.
84. Вето Президента України: конституційні основи, практика і проблеми застосування // Голос України. – 1999. - №148. -12 серпня.
85. Виборче право України: Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Погорілка, М.І.Ставніччук. - К.: Парламентське видавництво, 2003. – 383 с.
86. Влада в Україні: шляхи до ефективності. : Всеукр. форум учених-правознавців. / відп. ред. О. Д. Святоцький. — К.: Ін Юре, 2010. — 686 с.
87. Волкова Н.В. Проблеми формування та діяльності законодавчої влади // Матеріали міжвузівської наукової конференції курсантів та студентів “Юридична наука та правоохоронна діяльність”: Дніпропетровський юридичний інститут МВС України. – 2001. – Вип.№1. – травень.
88. Все про вибори / О.М. Роїна (упоряд.) О.А. Кривенка (ред.). – К.: КНТ, Атака, 2004. – 376 с.
89. Гавриш С. Парламентаризм на чолі суспільного прогресу // Віче. – 2001. - № 7. – С. 3

90. Георгица А.З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії і практики: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. д-ра. юр. наук, 12.00.02 / Київ. унів. ім. Т. Шевченка. – К., 1999. – 31 с
91. Гергелейник В.О. Правові проблеми встановлення та функціонування конституційної юстиції в Україні: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02.. – К., 2000.
92. Гергелейник В. Конституційний Суд в системі органів контрольної влади: теоретичні аспекти // Право України. – 1999. - № 5. – С. 81-85.
93. Годованець В.Ф. Конституційне право України: Конспект лекцій. – К.: МАУП, 2000. – 216 с.
94. Грабильніков А.В. Роль органів внутрішніх справ у механізмі забезпечення права громадян брати участь в референдумах і виборах // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. – 2001. - № 2. – С. 197-206.
95. Грабовський С. Парадокси українського державотворення // Розбудова держави. – 1999. - № 1-6. - С. 3-10.
96. Грабыльников А.В. Конституционное право Украины как отрасль права и науки: Учебное пособие. - Днепропетровск: ДГУ, 1999. – 48 с.
97. Грач Л. Крымская автономия – ответ на вызов исторического периода // Віче. – 2001. - № 5. – С. 3
98. Демиденко В. Права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми сьогодення і перспективи // Наук. вісн. Нац. акад. внутр. справ України. – 2000. – № 32. – С.36-41.
99. Денисов В. Еволюція управління суспільством і парламентаризм // Віче. – 2001. - № 9. – С. 45-55.
100. Денисов В. Методологія сучасного парламентаризму // Віче. – 2000. - № 8. – С. 3.
101. Денисов В. Парламентаризм і ліберальна традиція індивідуальної свободи // Віче. – 2001. - № 1. – С. 65.
102. Жук М. Велика “мала судова реформа” // Юридичний Вісник України. – 2001. – № 35. – 1-7 вересня.

103. Журавльова Г. Поділ влади в сучасній Україні (проблеми теорії та практики) // Право України. – 1998. - № 11. – С. 23.
104. Журавський В. Керівництво парламентом та його палатами // Юридичний вісник. – 2001. - № 2. – С. 100.
105. Журавський В. Український парламентаризм на сучасному етапі (теоретико-правовий аспект). – К., 2001.
106. Заєць А.П. Правова держава в Україні: концепція і механізм реалізації. Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.01. – К., 2000.
107. Закоморна К. Особливості законодавчого регулювання діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини // Право України. – 2000. - № 1. -С. 47.
108. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” (науково-практичний коментар). – К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 1999. – 397 с.
109. Карпачова Н.І. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні (Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини). – Київ, 2000.
110. Ковріга О. Відповідальність органів місцевого самоврядування за неправомірні дії // Право України. – 2001. - № 2. – Ст. 52.
111. Козюбра М. Попередній конституційний контроль і захист прав людини // Вісник Конституційного Суду України. – 2001. - №2. – С.54.
112. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник / За ред. Я.Ю. Кондратьєва. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 464 с.
113. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: Підручник/ 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 504 с. – Бібліогр.: с. 494-499.
114. Коментар до Конституції України: Науково-практичний коментар /В.Б. Аверьянов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулын та ін.; Ред. Кол. В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевой та ін. – Харків: Видавництво «Право»; К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003.- 808 с.

115. Коновалюк В. Конституція – основа правової системи держави // Голос України. – 2001. - №113. – 27 червня.
116. Конституційне законодавство України (законодавчі акти, коментар, офіційне тлумачення): Збірник нормативних актів / Автори-упорядники: С.В. Лінецький, М.І. Мельник. А.М.Ришелюк. – К.: Атіка, 2000. – 896 с.
117. Конституційне право України : темат. слов. / М-во внутр. справ України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Херсон. юрид. ін-т; [упоряд.: Галуцько В. В. та ін.; за ред. В. В. Галуцька] — Херсон: Херсон. міська друк., 2010. — 131 с.
118. Конституція незалежної України. Кн.1. – К.: Всеукраїнська правнича фундація, 1995.
119. Конституція незалежної України: Навчальний посібник // Кол. авт.; За ред. В.Ф.Погорілка, Ю.С.Шемшученка, В.О.Євдокимова. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, 2000. – 428 с.
120. Конституція та засади конституційного ладу України у питаннях та відповідях : навч. посіб. / Є. І. Григоренко, О. С. Передерій. — Х.: ХУПС, 2010. — 171 с.
121. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментар) / А. Стрижак. — К.: Ін Юре, 2010. — 629 с.
122. Конституція України в актах Конституційного Суду України (аналітичний огляд та коментар) / А. Стрижак. — К.: Ін Юре, 2010. — 629 с.,
123. Копейчиков В., Селіванов В. Державний устрій. Забезпечити баланс інтересів // Віче. – 1994. - № 7. – С. 46.
124. Косинський В. Законодавчий процес та процедура, їх основні стадії і етапи // Право України. – 1999. - № 6. – С. 26.
125. Кравчук Л. Управління територіями в умовах розбудови демократичної правової держави // Право України. - 1993. - № 5,6. – С. 63.
126. Красникова А. Конституционная ответственность в современном украинском конституционализме // Юридический вестник. – 2001. - №2. – С.90.

127. Кресіна І.О. Парламентські вибори в Україні: правові і політичні проблеми / І.О.Кресіна, Є.В. Перегуда; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України., 2003. – 366 с.
128. Крошка Д.Г. Джерела конституційного права // Матеріали міжвузівської наукової конференції курсантів та студентів «Юридична наука та правоохоронна діяльність». – Дніпропетровський юридичний інститут МВС України. – 2001. – Вип.№1. – травень.
129. Крусян А.Р. Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – Одеса, 1999.
130. Лабенська Л.Л. Взаємодія депутатів місцевих рад із сільським, селищним, міським головою: деякі питання // Право України. - 2003. - № 11. - С. 23.
131. Лабенська Л.Л. Відповідальність депутата місцевої ради // Вісник Юридичної академії МВС. - Дніпропетровськ, 2003. - №3.
132. Лабенська Л.Л. Поняття правового статусу депутатів місцевих рад // Держава і правою. Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 20. – К.: Ін-т держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2003. – С. 160.
133. Лабенська Л.Л. Правовий статус депутатів місцевих рад // Вісник Юридичної академії МВС. - Дніпропетровськ, 2003. - № 1.
134. Липачова Л.М. Імплементация норм міжнародного права з міжнародного судового захисту прав і свобод людини у національне законодавство України // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності: Зб. наук. ст. – Донецьк, 1999. - №1. – С.220-228.
135. Любченко П.М. Компетенція місцевого самоврядування: організаційно-правові питання реалізації: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – Харків, 1998.
136. Майданник О. Конституційно-правова відповідальність: ознаки, підстави, суб'єкти // Право України. – 2001. - №2. – С.92.

137. Медведчук В. Соціальна злагода у суспільстві і державна влада // Право України. – 1997. - № 1. – С. 35.
138. Мельник О.В. Конституційно-правова відповідальність: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. / Київ. національний унів. ім. Т.Шевченко. – К., 2000. – 16 с.
139. Михайленко О. Правова держава Україна: реальність чи ілюзії // Юридичний вісник України. – 2001. - №34. – 25-31 серпня.
140. Мудра О. Роль комітетів Верховної Ради України у законодавчому процесі // Право України. – 2000. – № 12. – С. 29.
141. Муніципальна влада в Україні : проблеми теорії та практики. / О. В. Батанов; [відп. ред. М. О. Баймуратов]; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. — К.: Юрид. думка, 2010. — 653 с.
142. Мурашин О. Акти прямого народовладдя: проблеми ефективності // Право України. – 1999. - № 10. – С. 3.
143. Наливайко Л.Р. Конституційно-правова відповідальність – питання теорії і практики: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – К., 2000. – 16 с.
144. Негодченко О.В. Державні органи України та загальні засади їх функціонування. – Запоріжжя, 1997. – 24 с.
145. Негодченко О.В. Загальні засади Конституційного ладу України // Концепція реформування законодавства України. – Запоріжжя: ЗДУ, 1997. – С.3–6.
146. Негодченко О.В. Конституція України та її розвиток. Навчальний посібник. – Запоріжжя: ЗДУ, 1997. – 22 с.
147. Негодченко О.В. Організаційно-правові проблеми забезпечення прав і свобод біженців в Україні // Вісник Львівського інституту внутрішніх. – 2002. - №4.
148. Нижник Н., Плахотнюк Н. Відповідальність – інструмент управління // Віче. - 2001. - № 5. – С. 64.
149. Німченко В. Конституція України і реформа в системі судової влади // Юридичний вісник України. – 2001. - №25. – 23-29 червня.

150. Основи демократії. Права людини та їх забезпечення в умовах суспільних змін: Навч. посібник / О.В. Філонов, В.М. Суботін, В.В. Пашутін, І.Я. Тодоров. – 2-ге вид., випр. – К.: Знання. 2008. – 215 с.
151. Особливості виконавчої влади в пострадянській Україні: Моногр. / О.О. Кордон, К.О.Ващенко, Р.М. Павленко. – К.: МАУП, 2000. – 248 с.
152. Осташ І. Кордон має бути і на мапі, і на місцевості // Голос України. – 2001. - № 164. – 13 вересня.
153. Плющ І. Парламентаризм в Україні: теорія і практика // Голос України. – 2001. - № 133. – 27 червня.
154. Появляєва М. Інститути конституційного права України: поняття. Ознаки та критерії розмежування // Право України. – 2000. - №5. – С.20-24.
155. Погорілко В. Основні засади теорії безпосередньої демократії // Право України. – 2001. - № 8. – С. 26.
156. Погорілко В., Федоренко В. Поняття, ознаки, види та структура конституційно-правових норм // Право України. – 2001. - №11. – С.9.
157. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Референдуми в Україні: історія та сучасність: Монографія. – К.: Ін-т держави і права НАН України, 2000. – 248с.
158. Попсуй В. Інститути безпосереднього самоврядування діють // Віче. – 2001. - № 6. – С. 66.
159. Права людини: інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України / А.С.Головін. – К.: Логос, 2012. – 369 с.
160. Президент в Україні: Законодавче забезпечення діяльності // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 1999. - № 8. – 416 с.
161. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / Відп. ред. В.Ф.Погорілко: Монографія. - К.:Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України: А.С.К., 2003. – 652 с.
162. Резніченко С.В. Договір як джерело конституційного права України: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – Одеса, 1999. – 17 с.
163. Романюк В.Б. Соціальні права і свобод людини та громадянина // Юридична наука та правоохоронна діяльність / Матеріали міжвузівської

- наукової конференції курсантів і студентів, Дніпропетровський юридичний інститут МВС України. – 2000. – Вип. № 1. – травень.
164. Савчин М. Конституційний Суд України у механізмі гарантування прав і свобод людини // Право України. – 1999. - № 4. – С. 35.
165. Серьогін В.О. Конституційний принцип гласності у діяльності державної влади України: Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 1999. – 20 с.
166. Серьогіна С.Г. Компетенція Президента України. Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – Харків, 1998.
167. Скомороха В. Захист прав і свобод людини Конституційним Судом України в контексті і практики Європейського Суду з прав людини // Вісник Конституційного Суду України. – 2001. - № 2. – С. 40.
168. Словська І. Механізм захисту прав людини – основоположний принцип сучасного українського конституціоналізму // Право України. – 2001. - №9. – С. 15-18.
169. Слюсаренко А.П., Томенко М.В. Історія української конституції. – К.: Знання, 1993. – 191 с.
170. Солов'євич І. Сутність державної влади в Україні (конституційно-правовий аспект) // Право України. – 1997. - № 11. – С. 15.
171. Стецюк П.Б. Основи теорії Конституції та конституціоналізму. Частина перша: Посібник для студентів. - Львів: Астролябія, 2003. – 232 с.
172. Телешун С. Конституційні засади територіального устрою України. Альтернативи і перспективи // Віче. – 2000. - № 5. – С. 13.
173. [Теліпко В.Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Е. Теліпко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 568 с.](#)
174. Тесленко М.В. Конституційна юрисдикція в Україні: Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – К., 2000.
175. Титарчук В. Реформування державної влади в Україні: деякі аспекти // Право України. – 1997. - №11. – С. 45.

176. Ткачук П. Район: актуальні питання історії, теорії і практики територіального устрою // Право України. – 1998. - № 9. – С. 49.
177. Тодика Ю. Способи тлумачення Конституції і законів України Конституційним Судом // Вісник Академії правових наук України. – 2001. - №2 (25). – С.51-60.
178. Тодика Ю. Функціонування державної влади в аспекті конфліктології // Право України. – 1997. - № 1. – С. 48.
179. Тодика Ю.М. Конституційні засади формування правової культури: Монографія. – Х.: РАЙДЕР, 2001. – 160 с.
180. Тодика Ю.Н., Яворский В.Д. Президент Украины: конституционно-правовой статус. Монография. – Харьков: «Факт», 1999. – 256 с.
181. Український парламентаризм: минуле і сучасне / За ред. Ю.С.Шемшученка. – К.: Парламентське вид-во, 1999. – 368 с.
182. Федоренко В. Поняття системи конституційного права України // Право України. – 2000. - №7. – С.9-13.
183. Федоренко В. Юридична сила референдумів, плебісцитів // Віче. – 2000. - № 8. – С. 57.
184. Федоренко В.Л. Конституційно-правові основи всеукраїнського референдуму: проблеми теорії і практики. Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – К., 1999.
185. Федоренко Г. Розподіл влади та її єдність: місце законодавчої гілки влади на етапі державно-правової реформи // Право України. – 1998. - № 7. – С. 7.
186. Федоренко Г.О. Законодавча влада в системі розподілу державної влади в Україні. Автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. – К., 2000.
187. Фрицький О.Ф. Деякі питання вдосконалення основ законодавчого процесу в Україні. Наукова конференція “Проблеми кодифікації законодавства України”. – Харків, 1993.
188. Фрицький О.Ф. Кабінет Міністрів України: деякі особливості визначення і нормативного закріплення правового статусу // Науковий вісник НАВСУ. – 1996. - № 2.

189. Фрицький О.Ф. Конституційно-правові аспекти виконавчої влади в Україні / Наукова конференція. – Яремче, 1998.
190. Фрицький О.Ф. Місце законодавства про місцеве самоврядування у правовій системі України і шляхи його подальшого вдосконалення // Правова система України: теорія і практика. – К., 1997. – С. 117.
191. Фрицький О.Ф. Місцевому самоврядуванню державну підтримку // Місцеве та регіональне самоврядування.. – 1994. – Вип.3. – С. 20-27.
192. Фрицький О.Ф. Проблеми конституційної відповідальності в Конституції України // Державно-правова реформа в Україні. Науково-практична конференція. – К., 1997.
193. Фрицький О.Ф. Проблеми подальшого розвитку парламентаризму в Україні. Матеріали міжнародної конференції (Європа – Японія – Україна – проблема державотворення). – Вид-во Інституту держави і права НАН України. – 2001.
194. Фрицький О.Ф. Роль правоохоронної діяльності у захисті конституційних прав і свобод людини // Науковий вісник НАВСУ. – 1997. - №3.
195. Хальота А. Класифікація конституційних прав і свобод людини та громадянина // Право України. – 2001. - №1. – С. 55-58.
196. Червяцова А. “Позитивний” аспект конституційної відповідальності: визначення змісту // Право України. – 2000. - №13. – С. 97.
197. Шаповал В. Конституційний механізм державної влади в незалежній Україні: політико-правові проблеми організації виконавчої влади // Право України. – 1997. - № 1. – С. 30.
198. Шаповал В. Конституція України як нормативно-правовий акт (теоретичні проблеми кваліфікації) // Право України. – 1997. - №10. – С.3.
199. Шаповал В. Конституція як форма (джерело) конституційного права України (питання теорії) // Право України. – 1999. - №6. - С. 5.
200. Шаповал В. Президент в механізмі здійснення державної влади. - К., 1995.
201. Шаповал В. Суб’єкти конституційного права України: постановка проблеми теоретичного визначення // Право України. – 2000. - №8. – С.21-23.

202. Шаповал В. Теоретичні проблеми реалізації норм Конституції // Право України. – 1997. - №6. – С.3.
203. Шаповал В.М. Сучасний конституціоналізм: Монографія. - К.: Юридична фірма «Салком», Юрінком Інтер, 2005. – 560 с.
204. Шемшученко Ю. Конституція України і права людини // Право України. – 2001. - № 8. – С. 13.
205. Шумак І.О. Громадянські права і свободи людини за Конституцією України. Автореф. на здоб. наук. ступ. канд. юр. наук, 12.00.02. - К., 2000.
206. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С.Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: “Укр. енцикл.”, 1998.
207. Яковюк І. Про обсяг поняття “соціальна держава” (на основі порівняльного аналізу моделей ФРН і України) // Право України. – 1998. - № 11. – С. 26.

13.Інформаційні ресурси:

1. <http://portal.rada.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.
2. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.
3. <http://ccu.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України.
4. <http://president.gov.ua> - Офіційний веб-сайт Президента України.

